

встановити кут зіткнення транспортних засобів без фактичного співставлення їх, оскільки в деяких випадках транспортні засоби зберігають в різних місцях далеко одне від одного. Це, своєю чергою, діє змогу швидше, а головне, точніше встановити кут зіткнення транспортних засобів, до того ж, побудовані 3D моделі транспортних засобів, отримані в результаті сканування можуть бути передані (додані) в різні CAD / CAM програми для редагування, масштабування або доопрацювання, а далі використовуватися для відтворення об'єкту сканування в матеріалі, швидкого й економічного тиражування тощо.

Перелік джерел посилання

1. Сучасні засоби вимірювальної техніки. 3D сканер нового покоління Artec Leo. URL: <http://www.koda.ua/ukr/products/desc.html?id=1156> (дата звернення: 04.09.2023).
2. Професійний 3D сканер Artec Leo. URL: <https://www.artec3d.com> (дата звернення: 04.09.2023).
3. Шевцов С. О., Дубонос К. В. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод. Харків, 2003. 191 с.
4. Шевцов С. А. Возможности использования специальных знаний при расследовании дорожно-транспортных происшествий. Харьков, 2005. 308 с.

**Актуальні питання удосконалення процесуального порядку
призначення експертизи**

Оксана Хомин,

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна,
e-mail: pikula2313@gmail.com

Проаналізовано процесуальний порядок призначення судової експертизи за кримінальним провадженням, чинне законодавство, експертна й судова практика, кримінальне процесуальне законодавство Республіки Азербайджан, Республіки Казахстан, Латвійської Республіки, Республіки Молдова та запропоновано вдосконалити процесуальний порядок призначення експертизи у Кримінальному процесуальному кодексі України.

Ключові слова: спеціальні знання; судова експертиза; висновок експерта; клопотання сторони; кримінально-процесуальне законодавство; удосконалення.

Relevant Issues in Enhancing the Procedure of Forensic Examinations' Appointment

Oksana Khomyn

The paper delves into the forensic examination appointment procedures in criminal proceedings, actual legal framework, forensic and judicial practices, as well as criminal procedural legislation in the Republic of Azerbaijan, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Latvia, and the Republic of Moldova. It proposes improvements to the forensic examination's appointment within the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: specialized knowledge; forensic examination; forensic report; party's motion; criminal procedural legislation; enhancement.

Питання використання спеціальних знань є предметом наукових досліджень і викладено в наукових працях Л. Ю. Ароцкера, В. П. Бахіна, І. В. Гори, В. П. Колмакова, В. П. Корж, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченка, Г. М. Нагорного, Б. В. Романюка, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, Е. Б. Сімакової-Єфремян, О. П. Снігирьова, Г. О. Спіциної, М. М. Цимбалюка, М. Г. Щербаковського, О. О. Юхна та ін. Окремі аспекти використання спеціальних знань у судовому розгляді кримінальних проваджень потребують подальшого дослідження.

У юридичній літературі та чинному законодавстві існують різні підходи до визначення спеціальних знань.

Так, Н. І. Клименко вважає, що під спеціальними знаннями слід розуміти знання, які є основою конкретних спеціальностей і спеціалізацій [1, с. 25]. Б. В. Романюк розглядає спеціальні знання як сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального) виду, які мають особи (спеціалісти) у межах будь-якої професії в різних

галузях науки, техніки, мистецтва й ремесла [2, с. 17]. М. Г. Щербаковський зазначає, що призначення судом експертизи є обов'язковим тоді, коли отримання доказів у кримінальному провадженні будь-якими засобами доказування, окрім використання спеціальних знань у формі судової експертизи, є неможливим. Він вважає, що такий підхід дасть змогу всебічно й повно дослідити обставини вчиненого кримінального правопорушення і є підставою винесення об'єктивного судового рішення [3, с. 155].

На законодавчому рівні використання спеціальних знань визначено у ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», у якій судову експертизу — дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду. Водночас відсутнє визначення поняття «спеціальні знання» [4]. Водночас у ст. 243 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК України*) передбачено, що експерта залучають у разі наявності підстав для проведення експертизи за дорученням сторони кримінального провадження [5]. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, зокрема обов'язкової. Експерта може залучити слідчий суддя за клопотанням сторони захисту в разі та в порядку, передбачених ст. 244 цього Кодексу, а саме: 1) для розв'язання питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, проте сторона обвинувачення не залучила його або для розв'язання залученим стороною обвинувачення експертом поставлені запитання, що не дозволяють дати повний та належний висновок з питань, для з'ясування яких необхідне проведення експертизи, або існують достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності у нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний чи неправильний висновок; 2) сторона захисту не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів або з інших об'єктивних причин [5]. Процесуальний порядок призначення експертизи судом визначено у ст. 332 КПК України, відповідно до ч. 1—2 якої під час судового розгляду суд за клопотанням сторін кримінального провадження або потерпілого за наявності підстав, передбачених ст. 242 цього Кодексу, має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експертові або експертам [5]. Суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експертові або експертам незалежно від наявності клопотання, якщо: 1) суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності; 2) під час судового розгляду виникли підстави, передбачені ч. 2 ст. 509 цього Кодексу; 3) існують достатні підстави вважати висновок експерта (експертів) необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає інші обґрунтовані сумніви в його правильності [5].

Отже, процесуальний порядок призначення експертизи на досудовому слідстві вирішують слідчий і прокурор, а в суді — суддя одноособово, слідчий суддя та суд.

У разі відсутності захисника у підозрюваного, обвинуваченого, підсудного (відмови від захисту), він повинен мати процесуальне право особисто або через законного представника заявляти клопотання про призначення експертизи (за наявності достатніх підстав). Водночас інші учасники процесу (цивільний позивач, цивільний відповідач, законні представники потерпілого, обвинуваченого та ін.) також повинні мати право заявляти (у досудовому слідстві — перед слідчим, прокурором, а в суді — перед судом) клопотання про призначення експертизи, для розв'язання питань, що мають істотне доказове значення. Зазначену пропозицію слід унормувати.

Аналіз процесуального законодавства інших держав дає змогу дійти висновку про доцільність удосконалення порядку й умов призначення судових експертиз.

Так, у ст. 270 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Казахстан зазначено, що експертизу призначають у разі, коли інформацію про обставини, що мають значення для справи, можна отримати в результаті дослідження матеріалів, яке

здійснює експерт на основі спеціальних наукових знань. Наявність таких знань в інших осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві, не звільняє особу, яка веде кримінальний процес, від необхідності у відповідних ситуаціях призначити експертизу [6].

Заслуговує на увагу унормування в ч. 5 ст. 272 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Казахстан призначення експертизи за ініціативою інших учасників процесу, які захищають свої права й інтереси: відповідно до неї експертизу можуть призначити за ініціативою учасників процесу, які захищають свої права й інтереси. Учасники процесу, що захищають свої права та інтереси, письмово подають органу, який веде кримінальний процес, питання, за якими, на їхню думку, має бути дано висновок експерта, зазначають об'єкти дослідження, а також називають особу, яку можна запросити як експерта. Орган, який веде кримінальний процес, не має права відмовити у призначенні експертизи, за винятком випадків, коли питання, подані на її розв'язання, не належать до кримінальної справи або предмета судової експертизи. Про відмову у задоволенні клопотання особа, яка здійснює досудове розслідування, виносить мотивовану постанову протягом трьох діб із моменту надходження клопотання [6].

Відповідно до ст. 194 Кримінально-процесуального кодексу Латвійської Республіки, експертизу призначають за дорученням керівника кримінального процесу, якщо для з'ясування питань, що мають значення для кримінального процесу, необхідно провести дослідження, у якому використовують спеціальні знання в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла [7].

Згідно зі ст. 264 Кримінально-процесуального кодексу Азербайджанської Республіки, експертизу призначають із метою встановити обставини, що мають значення для кримінального переслідування, якщо потрібні спеціальні знання в галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла. Наявність спеціальних знань у дізнавача, слідчого, прокурора, що здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням, спеціаліста й інших учасників кримінального процесу не звільняє орган кримінального переслідування від необхідності призначити експертизу у відповідних випадках. Експертизу проводять за постановою слідчого або, якщо кримінальне переслідування здійснюють у порядку приватного обвинувачення, — за письмовим зверненням сторони захисту. Постанова про призначення експертизи є обов'язковою для осіб, яких вона стосується [8].

Заслужують на увагу окремі норми Кримінально-процесуального кодексу Республіки Молдова, де зазначено випадки призначення експертизи: 1) для встановлення, з'ясування або оцінки обставин, які можуть мати доказове значення для кримінальної справи; 2) необхідність використання спеціалізованих знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесел або інших галузях [9]. Експертизу призначає орган кримінального переслідування або судової інстанції за клопотанням сторін, а також орган кримінального переслідування за своєю ініціативи. Сторони мають право заявити клопотання про провадження експертизи за своєю ініціативою та власним коштом для встановлення обставин, які, на їхню думку, можна використати для захисту їхніх інтересів.

Отже, у процесуальному законодавстві названих вище держав правильно зауважено, що призначити експертизу необхідно за умови використання спеціальних знань як за клопотанням сторін, ініціативою суду, так і за клопотанням потерпілого або цивільного позивача.

Аналіз процесуального законодавства, судової, слідчої та експертної практики в Україні свідчить, що чинний процесуальний порядок призначення експертизи на досудовому слідстві та в суді потребує вдосконалення: зокрема, доцільно внести зміни до ст. 243 КПК України, де окреслити умови призначення судової експертизи — аргументовану потребу у використанні спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла й інших сферах для встановлення або спростування події злочину

чи інших обставин, які є предметом доказування. На досудовому слідстві експертизу призначають слідчий, прокурор, слідчий суддя за клопотанням сторони захисту або підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого (за відсутності захисника) та інших учасників кримінального процесу. У судовому розгляді суддя одноособово або за клопотанням сторони захисту, сторони обвинувачення, ініціативи потерпілого й інших учасників судового провадження призначає експертизу в разі необхідності використання спеціальних знань у галузі науки мистецтва, техніки, ремесла й інших сферах, необхідних для прийняття правосудного рішення.

Перелік джерел посилання

1. Клименко Н. І. Європейська мережа судово-експертних установ. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 1 (100). С. 24—26.
2. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань на досудовому слідстві : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 222 с.
3. Щербаковський М. Г. Обов'язкове призначення судових експертиз у кримінальному провадженні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. Вип. 16. С. 148—157.
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 04.07.2014 г. № 231-V ЗПК (с изм. и доп.). URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000231> (дата звернення: 10.08.2023).
7. Уголовно-процессуальный кодекс Литовской Республики от 14.03.2002 г. № IX-785 (с изм. и доп.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/legislation/details/8195> (дата звернення: 10.08.2023).
8. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики от 14.07.2000 г. № 907-IQ (с изм. и доп.). URL: <https://www.migration.gov.az/content/pdf/f5875139b52568b64830edb7a3d5855d.pdf> (дата звернення: 10.08.2023).
9. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14.03.2003 г. № 122-XV (с изм. и доп.). URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ru&doc_id=17324 (дата звернення: 10.08.2023).

**Аналіз змін у вимогах Правил дорожнього руху України
стосовно класифікацій категорій транспортних засобів,
зокрема мікромобільних засобів переміщення**

Павло Хоробрих,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6454-7847>, e-mail: horobrihpn@gmail.com

Проаналізовано дії учасників дорожнього руху, які керують мікромобільними засобами пересування (моноколом, електросамокатом та ін.), із метою виробити нові нормативні підходи до процесу виконання експертних досліджень і надання висновку експерта за дорожньо-транспортною пригодою, у якій брала участь особа, що керувала таким засобом. Окремлено проблему відсутності нормативної бази щодо експлуатації на дорогах загального користування таких засобів пересування, як моноколо, а також проблему, пов'язану із використанням моноколів на територіях загального користування (у парках, на дитячих майданчиках, тротуарах та ін.).

Ключові слова: мікромобільний засіб пересування; моноколо; двоколісний транспортний засіб (електросамокат); учасник дорожнього руху; Правила дорожнього руху; дорожньо-транспортна пригода; судовий експерт; автотехнічна експертиза.